

UGDYMAS TAIKAI: DIDĖJANTI SVARBA

Vincentas Lamanuskas
Šiaulių universitetas, Lietuva

Atrodo, kad edukacijos klausimai bei problematika nagrinėjami ganėtinai intensyviai. Nuolat vykdomi įvairios apimties ir tematikos edukaciniai tyrimai – tiek nacionaliniu, tiek regioniniu ar tarptautiniu mastu. Tikriausiai nerastume šalies šioje planetoje, kurioje vienaip ar kitaip nebūtų vykdomi tokios tematikos tyrimai. Edukacija ne tik tarpdisciplininė, bet labai įvairi sritis. Ten, kur veikia žmogus, edukacija yra neišvengiama. Jei pažvelgtume į edukacijos srities publikacijas, pamatytume, kad įvairovė yra milžiniška. Ugdome lyderius, rengiame karjerai, skatiname kūrybiškumą, mokome naudotis šiuolaikinėmis medijomis ir IKT, siekiame išugdyti taip vadinamus XXI amžiaus gebėjimus ir t. t. Tiesa, nelabai kas galėtų pasakyti, kokie tie XXI amžiaus gebėjimai, nes vargu ar kas ryžtųsi nusakyti, kokių gebėjimų reikės tarkime 2050-aisiais. Tačiau, edukacija – tokia sritis, kai neretai žarstomos įvairios įžvalgos, nuomonės, pozicijos ir t. t. Tai skambiai pavadinama pliuralizmu, yra nuolatinės veiklos. Tačiau, jei pabandytume tai nors kiek išgryninti, rastume itin daug informacinio triukšmo. Kiek diskutuota ir tebediskutuojama apie įvairias kompetencijas ar kompetentingumus? Kiek kalbama apie skaitmenines kompetencijas ir skaitmeninį ugdymą (skaitmeninę pedagogiką)? Pagaliau, kokios gi turėtų būti XXI amžiaus mokyklos? Apie tai kalbama ne tik nacionaliniu, bet tarptautiniu lygmeniu. Pvz., Europos Komisijos komunikate (2008) „Gebėjimų ugdymas XXI amžiuje: Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė“ teigiama, kad norint, jog Europos mokyklos sugebėtų tinkamai parengti jaunuolius gyvenimui XXI amžiuje, būtina imtis net radikalių pokyčių. Jau minėjome, kad edukacijai per pastaruosius du dešimtmečius skiriamas išties didelis dėmesys. Mokyklas prisotinus modernios įrangos (pvz., IKT), galima buvo manyti, kad edukacijos problemos bus išspręstos. Tačiau, tame pačiame EK komunikate teigiama, jog prastai skaito 24,1 % jaunuolių (17,6 % mergaičių ir 30,4 % berniukų) (MEMO/08/476). Ir tai dar ne viskas. Švietimo sistema susiduria su kur kas rimtesniais iššūkiais. Informacijos srautui sparčiai augant, iškyla būtinybė ieškoti efektyvių ugdymo strategijų ir būdų, o ne sistemą kreipti ekstensyviu keliu. Kai kurios šalys, taip pat ir Lietuva, diskutuoja apie mokslo metų trukmės ilginimą. Toks faktas tik patvirtina edukacijos reikšmę, prasmę, sudėtingumą.

Akivaizdu, kad reikia kokybiškai naujo požiūrio į edukaciją, nepaisant to, kad edukacijos galimybės yra išties plačios, gausu tiek intelektinių tiek techninių priemonių ugdymo tikslams realizuoti. Bet kuriuo atveju, dėmesio centre išlieka vertybės. Ir tai vienas problemiškesnių sričių. Pasaulyje nuolat stebime kylančius konfliktus, kurių pasekmės itin skaudžios. Jau keli metai vyksta konfliktai Rytų Europoje. Baltijos regiono valstybės susirūpusios didėjančia įtampa tarp Ukrainos ir Rusijos. Pripažįstama, kad Europai tai yra rimtas išbandymas, ypač turint galvoje ilgą laiką vykusį Šaltąjį karą. Iškyla rimta grėsmė taikiam šalių sambūviui. Negalime čia aptarti visų konfliktus lemiančių priežasčių, tačiau akivaizdu, kad būtina mokytis ir mokyti sugyventi su kitų pažiūrų, tradicijų, kultūrų šalimis. Ne veltui Popiežius Benediktas XVI 46-osios Pasaulinės taikos dienos proga (2013 m. sausio 1 d.) išsakė rūpestį dėl taikos. Popiežiaus žinioje teigiama, kad „...išryškėja poreikis pasiūlyti ir skatinti taikos pedagogiką, kuri reikalauja turtingo vidinio gyvenimo, aiškių ir tvirtų

moralinių atsparos taškų, tinkamų nuostatų ir gyvensenų...“ (<http://www.katalikai.lt/index.php?id=6&nid=8170>). Taikos pedagogikos poreikis neabejotinas. Kita vertus, nepaisant įvairių iniciatyvų, tam neskiriamas reikiamas dėmesys. Juk norint siekti taikos, pirmiausia, reikia jos mokyti ir mokytis. Pradedant nuo taikos su pačiu savimi iki taikos su kitais. Kaip pavyzdį galima paminėti ir žurnalą „Problems of Education in the 21st Century“. Šis tarptautinis žurnalas leidžiamas nuo 2007 metų. Jame publikuojami įvairios tematikos ugdymo srities moksliniai darbai. Per beveik aštuonerių metų laikotarpį iš viso išleisti 62 žurnalo tomai, publikuoti 908 straipsniai. Iš jų tik 3 straipsniai vienaip ar kitaip nagrinėjo taikos mokymo klausimus (Schröttner, 2008; Ochieng, Cheruto, Achoka, 2009; Msila, 2011). Tik viename straipsnyje analizuotas globalaus švietimo ir taikos pedagogikos santykis. Kiti du skirti konkrečioms šalių problemoms nagrinėti. Jei paanalizuotume kitus mokslo žurnalus, ypač leidžiamus Centrinės ir Rytų Europos šalyse, pastebėtume itin menką dėmesį taikos pedagogikos klausimams. Kaip teisingai pastebi Navarro-Castro ir Nario-Galace (2010) „žmonija turi išmokti praeities pamokas, kad sukurtų naują ir geresnį rytojų“. Tai sudėtingas dalykas, to reikia mokyti, būtinas holistinis požiūris į ugdymą taikai. 2012 metais Lietuvoje buvo atlikta V–XII klasių socialinio ugdymo vadovėlių turinio analizė ir nustatyta, kad autoriai daugiausia dėmesio juose skiria tokioms tautinėms vertybėms, kaip nepriklausomybė ir savarankiškumas, laisvės ir teisės, patriotizmas ir tautinė ištikimybė (Jašinauskas, Zaleskienė, 2012). Nors paminėtos vertybės ir jų ugdymas itin svarbus, tačiau jos labiau susiję su Lietuvos, kaip nepriklausomos valstybės atkūrimu. Tokioms vertybėms kaip solidarumas, pagarba kitiems, taikus sambūvis iš esmės neskiriama dėmesio. Dėmesingumas, atsakingumas, atlaidumas, pagarba kitoniškumui ir kitiems, kitoniškumo supratimas ir panašiai yra bazinės vertybės išreiškiančios ugdymo taikai esmę. Tai aktualu ne tik jaunimui, bet ir suaugusiesiems. Šiuo požiūriu ugdymas taikai apima visas amžiaus grupes, yra aktualus visiems žmonėms.

Taigi, taikos pedagogika, buvusi gana populiari Šaltojo karo metais, turi sugrįžti į jaunosios kartos ugdymo procesą. Žinoma, su atnaujinta samprata, turiniu bei realizavimo būdais. Ugdymas taikai, kaip nuolatinis procesas, vedantis į taikos kultūros auginimą ir palaikymą, artimiausiais dešimtmečiais turėtų užimti deramą vietą vaikų ir jaunimo ugdyme. Galima pagrįstai teigti, kad ugdymas taikai yra ta priemonė, kuri įgalins visuomenes spręsti išskylančius civilizacinius iššūkius. Ugdymo mokslo teoretikai, metodologai bei praktikai turėtų veikti išvien, siekdami parengti naujas ugdymo taikai gaires, ugdymo technikas. Prievartos, smurto ir agresijos kupiname pasaulyje mokymasis taikos nuo pat mažens yra neišvengiamai prasmingas keičiant žmogaus mąstymą, formuojant bendro sambūvio supratimą. Gilinimasis į taikos problematiką svarbus ir tuo, kad nei demokratizacija, nei globalizacija, nei multikultūralizmo propagavimas iš esmės nesumažino nei pasaulyje nuolat vykstančių konfliktų, nei nesutarimų ar nesantaikos. Pagal GPI (Global Peace Index) Lietuva šiuo metu yra 46 pozicijoje iš 162, tuo tarpu Rusija – 152 (<http://www.visionofhumanity.org/#page/indexes/global-peace-index/2014/LTU/OVER>). Nors ir utopiška, tačiau norėtųsi, kad tokių indeksų nereikėtų skaičiuoti. Tačiau tai ilgas ir sudėtingas procesas. Kur kas lengviau suvokiame konfliktus, agresiją, smurtą, nei taikos esmę. Ugdymas taikai nėra tautų ar kultūrų skirtumų, įvairovės mažinimas. Tai yra bendras siekis kurti saugią, taikingą bei harmoningą erdvę išlaikant svarbiausią idėją – nuo taikos artimiausioje aplinkoje iki globalios ir visuotinės taikos.

Literatūra

- Jašinauskas, L., Zaleskienė, I. (2012). Tautinių ir pilietinių vertybių sklaida bendrojo ugdymo mokyklų socialinio ir dorinio ugdymo vadovėliuose [Reflection of national and civic values in the context of social science and value education textbooks]. *Pedagogika*, 107, 66–73.
- Navarro-Castro, Nario-Galace, J. (2010). *Peace education: A pathway to a culture of peace*. Quezon City, Philippines.
- Ochieng, P. A., Cheruto, L., Achoka, J. (2009). Kiswahili language: A strategy to overcome elusive peace in Kenya. *Problems of Education in the 21st Century*, 15, 109–117.
- MEMO/08/476, „Gebėjimų ugdymas XXI amžiuje: Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė“, DUK. Retrieved from http://ec.europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1094_lt.pdf
- Msila, V. (2011). Fighting for peace in the South African classroom: Peace education the missing link? *Problems of Education in the 21st Century*, 30, 74–85.
- Schröttner, B. (2008). Visionary educational concepts for global challenges: Global and peace education. *Problems of Education in the 21st Century*, 8, 118–124.

Summary

EDUCATION FOR PEACE: THE INCREASING IMPORTANCE

Vincentas Lamanuskas

University of Šiauliai, Lithuania

It is obvious, that a qualitatively new attitude is necessary to education, notwithstanding this, that education possibilities are wide indeed, there are plenty of intellectual as well as technical means for educational purpose realisation. In any case, values remain the centre of attention. And this is one of the most problematic spheres. One can observe constantly rising conflicts in the world, the consequences of which are severe.

Thus, peace pedagogy, having been rather popular in the years of Cold war, has to come back to the young generation education process, of course, with the renewed understanding, content and realisation ways. Education for peace, as a continual process, leading to peace culture growth and support, should occupy a suitable position in children and youth education in the nearest decades. It can be reasonably asserted, that education for peace is the means, which will enable the societies to solve rising civilisation challenges. Education science theorists, methodologists and practitioners should act together, seeking to prepare new directions, education techniques for peace education. In the world full of constraint, violence and aggression, learning peace since childhood is inevitably important, changing human thinking, forming common co-existence understanding.

Key words: education for peace, education process, peace pedagogy.

Received 08 April 2015; accepted 25 April 2015

Vincentas Lamanuskas

PhD., Professor, Department of Education & Psychology, Siauliai University, P. Visinskio Street 25,
LT-76351 Siauliai, Lithuania.

E-mail: v.lamanuskas@ef.su.lt

Website: <http://www.lamanuskas.puslapiai.lt>